

Henny Glarbo: Privatarkiver fra tidsrummet 1660—1800 i Rigsarkivet. 209 s. (Munksgaard, 1952).

Med dette bind fortsætter Rigsarkivet den stærkt tiltagende udgivervirksomhed, der har kendetegnet tiden efter krigen, og som leder tanken hen på det første tiår efter Rigsarkivets nyorganisation i 1889. Arkivar Henny Glarbo er udgiver af den nye publikation, der som nr. 9 indgår i rækken af »Vejledende arkivregistraturer«. Indholdet falder i to afsnit, det første bringer registraturer over de enkelte arkiver medtagende brevskriverfortegnelser, det andet er et omfattende personregister til bogen. Et overordentlig brydsomt arbejde er her udført for at identificere de mange ellers ret ukendte personer, således at registeret i sig selv i mangfoldige tilfælde vil være en støtte for den, der arbejder med det 18. århundredes Danmarkshistorie. Bogen i dens helhed vil være et meget vigtigt hjælpemiddel for alle historikere, også for dem, hvis arbejde samler sig om et enkelt begrænset område. Dr. Kromans registratur over privatarkiver fra før 1660 og det nu foreliggende bind giver imidlertid baggrund for ønsket om en ajourført udgave af Erslevs efterhånden forældede registratur over privatarkiver fra det 19. århundrede eller i hvert fald et supplement til den.

Vagn Dybdahl.

Fridlev Skrubbeltrang: Den danske husmand. Husmænd og husmandsbevægelse gennem tiderne. I. 323 s. (Det danske forlag, 1952).

50-året for oprettelsen af husmandsforeningerne på Sjælland, på Fyn og i Jylland, de såkaldte provinsielle sammenslutninger, fejrer De samvirkende danske Husmandsforeninger, der selv først kan datere sig fra 1910, med udsendelsen af dr. Skrubbeltrangs husmandshistorie. Allerede i sin disputats »Husmand og inderste« har dr. Skrubbeltrang beskæftiget sig med denne den gamle danske bondestands underklasse; men i det foreliggende værk udvides den tidligere bog til en samlet skildring af den danske husmands skæbne gennem tiderne.

Tung og trist har husmandens skæbne været; han tegner sig i Danmarkshistorien med bøjet ryg og lappede klæder præget af et menneskeligt slid med ringe indtjeningsmuligheder. Standens liv var kun oplyst af de få personligheder, som ragede op, og som i kraft af deres særegne begavelse evnede at starte en bevægelse for at ændre forholdene, som f. eks. Peder Hansen, Lundby, der selv var husmand og den kendte agitator, skolelærer Rasmus Sørensen. De virkede begge på Sjælland i første halvdel af det 19. århundrede. Emnet kunne have fristet til et angreb på uretfærdighed og social uforstand, som kunne synes at have præget godsejerne og forøvrigt også gårdmændene, da disse sidste efter landboreformerne som klasse skilte sig afgørende ud. Med sin redelige forskerpersonlighed har dr. Skrubbeltrang dog ganske undgået denne grøft. Hans bog er blevet en ærlig skildring af den danske husmand, et lærd værk, der bygger på omfattende studier (formentlig af hensyn til sin læserkreds uden kildehenvisninger, kun med et orienterende kapitel til slut), men også et i høj grad læseværdigt værk, krydret, som det er, med mange anekdotiske enkeltheder, der udvider og belyser teksten.

Medens det foreliggende bind, der omhandler husmandsstandens trængselstid ført frem til der kommer fart i reformerne i 90-erne, kulminerer i statshusmandsloven af 1899 og revisionen i 1909 sammen med oprettelsen af organisationerne indtil 1910, vil 2. bind bl. a. komme til at redegøre for jordlovene af 1919

med udstykningen af jorder fra len og stamhuse og jord i offentlig eje. Husmanden vil dermed være anbragt fast forankret som en integrerende del af det danske samfund, og der er al mulig sandsynlighed for, at dr. Skrubbeltrang virkelig vil have skrevet værket om denne samfundsklasse.

Finn H. Lauridsen.

Peter Riismøller: Rebild. 124 s. (Hassing, 1952).

I 40 år har Rebildfesterne stået som et bindeled mellem det gamle land og de, der enten selv eller hvis fædre eller bedstefædre var draget til den nye verden i vest. Jubilæet fejres med udsendelsen af denne bog, skrevet af museumsinspektøren i Ålborg, Peter Riismøller. Rebild indrammer bogen: først fortælles om landskabet og om blokhuset med museet, hvis genstande bliver udgangspunkt for meget af det, der på anden måde berettes om i hovedafsnittet, inden der atter sluttet med Rebild, nemlig ved indtryk fra festerne gennem årene. Forudsætningerne for udvandringen (de sociale forhold, religiøse incitamenter, flugten fra tysk styre o.a.), optager første del af bogens hovedafsnit, anden del skildrer det nye land, vilkårene vest på og i de store byer, tredje afsnit »hjemlængsel« danner optakten til Rebildfesterne og fortæller både om forbindelsen mellem dansk kirkeliv og menighederne i det fremmede og om emigranternes hjemlængsel. Riismøller giver en god oversigt over det dansk-amerikanske forhold i det 19. århundrede; alle hovedpunkter er med, men undertiden gemt, så de først træder frem ved eftertanke, at skildringen ind imellem kan blive vel meget følt undrer ikke, når emnet netop er udvandringen og forholdet til hjemstavnen. Illustrationerne er gode og velvalgte, og også de er med til at placere bogen blandt de bedre folkebiblioteksbøger; forfatteren har således gjort sit bedste, hvorimod det meget blanke papir og typografien gør det ret anstrengende at læse bogen.

Vagn Dybdahl.

Sven Houmøller: Slægten Bahnson. 113 s. (Udgivet af Louis Bahnson, 1952).

Mange af slægten Bahnsons medlemmer efter år 1800 har haft et fremtrædende virke både i videnskab, politik og erhvervsliv. Den tyske stamtavle »Familie Bahnson« har i mange år været forældet, udkom 1882, og var heller ikke tilgængelig. Sven Houmøllers fremstilling omfatter mandslinien og kvindeliniens 1. led og bringer et stort antal for hovedpartens vedkommende ukendte billeder, derimod er oplysningerne om de enkelte personer mere kortfattede end ønskeligt, set fra et almenhistorisk synspunkt. Ret fyldige litteraturhenvisninger bøder imidlertid på dette forhold (skildringen af digteren Carl B. i Skivebogen 1951 er tilsyneladende kommet for sent til at blive nævnt), ligesom det må nævnes, at bogen også bringer henvisninger til bevarede breve i offentlige samlinger (registret til Alfr. Krarups Katalog over Universitetsbibliotekets håndskrifter synes dog ikke gennemset).

Vagn Dybdahl.

Aage Heinberg: H. N. Andersen. 198 s. (De Unges Forlag, 1952).

Denne bog er en stort set uforandret dansk udgave af forfatterens svenske bog fra 1943. Den henvender sig ikke specielt til historikere, men er tilrettelagt for en meget vid læserkreds. Øjensynlig har forfatteren haft en vis tradition at bygge på, men derimod kun en mindre historisk viden og ikke meget mere